

บทคัดย่อ

ชื่อโครงการ การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย
THE USE OF LOCAL WISDOM IN THE FOREST CONSERVATION AND THE ECOLOGICAL SYSTEM TO SOLVE THE DROUGHT IN THAILAND.

ชื่อผู้วิจัย นาย ชุติสิทธิ์ ชูชาติ กศ.บ., กศ.ม. (ประวัตินิติศาสตร์)

การวิจัยเรื่องนี้ต้องการศึกษาเรื่องการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านของ กะเหรี่ยง ลัวะ และคนไทย ในการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า ภาคเหนือของประเทศไทย ในการศึกษาเน้นหนักเกี่ยวกับวิธีการของกะเหรี่ยง แต่ก็ได้เปรียบเทียบกับ ลัวะและคนไทย นอกจากนี้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาแล้ว ยังวิเคราะห์ว่าการใช้ภูมิปัญญาแก้ปัญหาอุปสรรคและความสำเร็จอย่างไรบ้าง

วิธีการวิจัย การวิจัยใช้วิธีการหลายอย่างรวมกัน เช่น การอ่านเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ระหว่างชาวบ้าน นักพัฒนาและผู้วิจัย การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ได้สำรวจหมู่บ้านต่างๆ ในภาคเหนือตอนบน ประมาณ 40 หมู่บ้าน และเจาะลึก 20 หมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า ในแนวคิดของชาวบ้าน ระบบนิเวศป่าประกอบด้วย สิ่งไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ อุดมภูมิ แร่ธาตุ ฝน ฯลฯ และสิ่งมีชีวิต ได้แก่ สัตว์ พืช และมนุษย์ นอกจากนี้ระบบนิเวศป่า ยังประกอบด้วย ผี สาง เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านใช้ระบบการผลิตและการดำรงชีวิตแบบพึ่งพิงป่า โดยยึดหลักการอนุรักษ์ การพึ่งพาอาศัย การเคารพ การน้อมถ้อย ความกลัว และการสำนึกบุญคุณ ระบบนิเวศป่าในการผลิตเพื่อยังชีพจึงดำรงอยู่ได้ แต่ได้เริ่มมีการสูญสลายเมื่อมีการพัฒนาพื้นฐานปัจจัยการผลิต และระบบการผลิตเพื่อขายเข้าสู่ในเขตหมู่บ้านภาคเหนือ เมื่อประมาณ 4 ทศวรรษที่ล่วงมาแล้ว ในท่ามกลางการขยายตัวของความเจริญในรูปแบบใหม่ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็ยังคงรักษาระบบนิเวศป่าไว้ได้โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องการใช้แนวความคิด คำสอนเชิงวรรณกรรมมุขปาฐะ ความเชื่อ พิธีกรรม และการสร้างกฎ กติกา ในการรักษาระบบนิเวศป่า กะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าที่ใช้วรรณกรรมมุขปาฐะ กล่อมเกลา และให้การศึกษาแก่ผู้เยาว์มากกว่าชาวบ้านกลุ่มอื่น

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า ได้แก่ การนับถือผี การผูกสายสะดือทารก ไว้ที่ต้นไม้ม ระบบเหมืองฝาย การประปาภูเขา การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การปลูกป่า การทำไร่หมุนเวียน และการสร้างแนวป้องกันไฟในพิธีกรรมดังกล่าวแล้วเป็นการปฏิบัติที่แสดงถึง ความเคารพ ความกตัญญู ความกลัว การอ่อนน้อม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในปัจจุบันพิธีกรรมดังกล่าวได้ขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน

จากการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม กฎข้อบังคับ และการลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืนบุกรุกป่า จึงทำให้ป่าไม้ในภาคเหนือตอนบนโดยเฉพาะจังหวัดที่มี กะเหรี่ยง ลัวะ อยู่มาก มีพื้นที่ป่ามากที่สุดในประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2536

ในปัจจุบันมีป่าซึ่งชาวบ้านรักษาเท่าที่สำรวจพบประมาณ 400 ป่า มีองค์กรชาวบ้านรักษาป่า 42 องค์กร ในเขตลุ่มน้ำ ปิง วัง ยม น่าน กก อิง ยวม และปาย ในท่ามกลางความสำเร็จก็มีอุปสรรคควบคู่กันไป ทั้งนี้เพราะชาวบ้านบางกลุ่มร่วมมือกับนายทุน และนักการเมืองบางคนบุกรุกทำลายป่า ในส่วนของข้าราชการบางหน่วยงานก็ไม่ยอมรับวิธีการรักษาป่าของชาวบ้าน ดังนั้นปัญหาจึงมาจากทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน การแก้ปัญหาที่ดีที่สุด คือการใช้วิธีการหลักศาสนาและวัฒนธรรม สร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในการต่อต้านลัทธิบริโภคนิยม และวัตถุนิยม การบริโภคอย่างชาญฉลาด และใช้วิธีการแห่งปัญญาในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ นอกจากทำให้สังคมเกิดสันติสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันแล้ว ยังช่วยในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ แต่ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ ต้องแก้ปัญหาทางด้านโครงสร้าง คือระบบการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา กฎหมาย และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับระบบการผลิตในเขตภูเขาควบคู่ไปด้วย การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าเป็นเพียงวิธีการหนึ่ง ซึ่งจะใช้ควบคู่กันหลายวิธีในการอนุรักษ์ โดยยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างพืช สัตว์ และมนุษย์ ในระบบนิเวศเดียวกัน

ABSTRACT

THE USE OF LOCAL WISDOM IN THE FOREST CONSERVATION AND THE
ECOLOGICAL SYSTEM TO SOLVE THE PROBLEM OF DROUGHT IN
THAILAND.

By

Choosit Choochat

This study has examined the use of local wisdom among Karen, Lawa and Thai peasants to conserve the forest ecosystem in the northern Thailand. Even though the study focuses on the local wisdom of Karens, it compares with Lawa and Thai peasant. Besides, the study analyses the use of wisdom in terms of success, problems and obstacles as a model for other villages.

The method of study integrates many approaches such as documentary reading, informal interviews, participatory observation, fieldnotes, and data collection analysis among village developer and researchers. About 40 villages have been surveyed. However, the focus is on 20 villages.

According to the peasants' perception, the forest ecosystem consists of nonliving or abiotic environment and living or biotic environment such as animals plants and human beings. Besides, they believe that the forest ecosystem is the holy thing. The ideology could preserve the ecosystem until infrastructure has been developed and changed the subsistent economy to marketing economy in 1950S. During the diffusion of modern technology the peasants have still preserved the forest ecosystem by the way of the local wisdom. They use religious customs, old ideology, beliefs, ritual, teachings, oral literature, rules and agreements. Karens use the local wisdom to educate new generation more than other tribes.

The traditional rituals used to conserve the forest ecosystem involve animism and animatism respect, hanging the umbilical cord at the giant tree, the local irrigation system, the mountain water supply, succeeding the river, plantation rotation and fire boundary. These traditional rituals express respect, fearness, fealty and hospitality between human beings and supernatural. At present, the rituals

have expanded to other areas in the northern Thailand because they are supported by academic people and private developers.

Using the local wisdom in terms of beliefs, rules and punishments to the men who destroy the forest makes the forest in the northern Thailand become fertilized, especially in Karen and Lawa areas. There are more forests in Thailand during 1951 - 1993

Nowadays, there are 42 organizers that conserve the forest ecosystem. There are about 400 places in the northern Thailand. The problems and obstacles occur from some peasants cooperating with the capitalists and politicians and destroying the forests. Some government officials reject the local wisdom. Therefore, the problems appear both inside and outside the villages. The best solving problems is to use the principles of religions and culture to resist consumptionism, materialism, clever consumers and use the method of intelligence on living. These ways can create peace in the society and they can preserve the ecosystem. The success will not happen unless we solve the structural problems such as politics economy, education, law system and technology, which should be in with the mountain area. Local wisdom for protecting the forest ecosystem is one of the ways which should be combined with others by principles of sustainable living, and depending on each other among plants, animals and human beings in the ecosystem.